

УДК 37.01

Советбек кызы Диана, Кочкорова Динара Ашырбаевна

Ош мамлекеттик университетинин
Кыргыз-Европа факультетинин 2-курсунун студенти,
Ош мамлекеттик университетинин эл аралык мамилелер факультетинин
«Философия жана политология» кафедрасынын доценти, филос.и.к.

Советбек кызы Диана, Кочкорова Динара Ашырбаевна

студент 2 курса Кыргызско-Европейского факультета
Ошского государственного университета,
к.филос.н., доцент кафедры «Философии и политологии»
факультета международных отношений
Ошского государственного университета

Diana Sovetbek kyzy, Dinara Ashyrbaebna Kochkorova

2nd year student of the Kyrgyz-European Faculty Osh State University,
Ph.D., Associate Professor of the Department
of Philosophy and Political Science
of the Faculty of International Relations, Osh State University

АРАЛЫКТАН ОКУУ ЖАНА СТУДЕНТТИН ЖООПКЕРЧИЛИГИ

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СТУДЕНТОВ

DISTANCE LEARNING AND STUDENT RESPONSIBILITY

Аннотация: Макалада азыркы күндөгү пандемия шартындагы аралыктан окуунун оң жана жетишпеген жактарына анализ жүргүзүлөт. Негизги көйгөй катары студенттер тарабынан жоопкерчиликтиң төмөндөп кетиши көрсөтүлөт. Жоопкерчилик азыркы кездеги студентте калыптануучу эң зарыл көндүм экендиги белгиленет.

Аннотация: В статье анализируются преимущества и недостатки дистанционного обучения в условиях сегодняшней пандемии. Особое внимание уделяется снижению ответственности со стороны студентов. Отмечается, что ответственность один из важнейших навыков, который должен формироваться у современного студента.

Abstract: The article analyzes the advantages and disadvantages of distance learning in the context of today's pandemic. Particular attention is paid to reducing responsibility on the part of students. It is noted that responsibility is one of the most important skills that a modern student should develop.

Негизги сөздөр: Аралыктан окуу, онлайн сабак, жоопкерчилик, эркиндик, билим.

Ключевые слова: Дистанционное обучение, онлайн-уроки, ответственность, свобода, знания.

Keywords: Distance learning, online lessons, responsibility, freedom, knowledge.

Баарыбызга белгилүү болгондой, пандемия жашоо-шартыбызга, анын ичинде билим алуу жараянына чоң өзгөртүүлөрдү киргизди. Окуу жайлар аралыктан окутууга өтүп, анын оош-кыйыштарына күбө болуп жаткан учурдабыз. Алгач онлайн жана аралыктан окуу түшүнүктөрүнө тактоо киргизип алуубуз зарыл. Анткени, биздин оюбузча, бул түшүнүктөр айырмаланышат. А.А. Стриженконун [1] изилдөөсүнө таянып, төмөндөгүлөрдү белгилөөгө болот: Онлайн окуу – бул интернет туташкан компьютердин же башка гаджет, телефондун жардамы менен «азыр жана ушул жерде» билим алуу, башкача айтканда, түз байланышта окуу. Окуунун бул формасы «e-learning» же «электрондук окуу» деп да аталат. Мында окутуучу менен окуучу бир линияда, бирок аралыктан байланыш тузүшөт. Аралыктан окуу — студенттер үчүн зарыл болгон материалдар даярдалып, алар интернет аркылуу ар кайсы платформаларга жайгаштырылат. Алар жазып алынган лекциянын аудио-видеолору, тексттери, презентациялары, башка окуу материалдары, суроолор, тесттер жана башкалар болушу мүмкүн. Онлайн окууну аралыктан окуунун бир формасы катары түшүнүүгө болот. Демек, азыркы кездеги аралыктан окуу түрдүү формалар менен платформалардын айкалышында жүргүзүлүп жатат.

Биздин Ош мамлекеттик университетибизде аралыктан окутууда мүмкүнчүлүккө жараша түрдүү платформалар колдонулууда: AVN, KelBil, ZOOM, Whats App, Telegram, Pear Deck, You Tube, Google classroom, Moodle, электрондук почталар жана башкалар. Ошону менен катар эле түз (онлайн) конференцияларды уюштуруучу университеттин өздүк системасы – <http://webinar.oshsu.kg/>, электрондук сурамжылоолор үчүн система – <http://opros.oshsu.kg> жана башка бир катар системалар ишке киргизилип [2], эффективдүү иштеп жаткан учур. Ошентип, студенттердин татыктуу билим алуусу үчүн университеттин жетекчилиги, окутуучулары жана адистери тарабынан шарттар дурус эле түзүлдү. Окутуучулар өздөрүнүн сабактарынын натыйжалуулугун арттыруу үчүн ар тараптуу аракеттенишүүдө. Аралыктан окуу башталгандан берки байкоолорубузга жана түрдүү маалымат булактарындагы материалдарга таянып, аралыктан окутуунун-окуунун бир катар күңгөй-тескей жактарын белгилеп өтмөкчүбүз.

Аралыктан окуунун оң жактарына төмөнкүлөрдү кошууга болот:

- Жеткиликтүүлүгү (жер шарынын кайсы жеринде болсо да, окуганга, окутканга мүмкүнчүлүк бар. Башкысы каражаттар: гаджеттер жана интернет болсо болгону);
- Ийкемдүүлүгү (өз алдынча, ыңгайлуу убакта окуу материалдарын өздөштүрүп, иштеп да окуса болот, окуудан сырткары башка жумуштарды кошо бүтүргөнгө мүмкүнчүлүк бар);
- Убакыт жана акча үнөмдөлөт (окуу жайды жабдууга, окутуучулар менен студенттердин транспортко, студенттердин турак-жайга корогон каражаты);
- Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар же болбосо бир аз сыркоологон убакта да окутуп, окуууга болот;
- Онлайн сабакка катышууга мүмкүнчүлүгү болбой калган студентке ар кандай ресурстардын жардамы менен материалдарды жеткирүү мүмкүндүгү бар. Демек, студенттин окуу материалдарына болгон муктаждыгы чечилет;
- Студент менен окутуучунун жекече иштөө мүмкүнчүлүктөрү ачылат (ага түрдүү электрондук платформалар көмөкчү болот);
- Окутуучулар демонстрация жасоо менен, студенттин көңүл буруусун таасир этип, алардын ой-жүгүртүүсүн өстүрүү мүмкүнчүлүгү артат;
- Ата-эненин өз балдарынын сабактарга катышуусун көзөмөлдөөгө, сабак процессине түздөн-түз катышууга мүмкүнчүлүгү жаралат.
- Окутууда/окууда студент менен окутуучулардын түрдүү платформаларды ыңгайына жараша колдонуу мүмкүндүгү.

Терс же жетишпеген жактары катары болсо төмөнкүлөрдү белгилемекчибиз:

- Жеке катнаштын жоктугу. Окутуучулар, башка студенттер менен жеке, түз катнаш жоктугунан, студент кызыктуу университетик жашоодон кур калат; окутуучу жандуу катнаштагыдай студенттердин реакциясын, эмоциясын байкай албайт, эргүү жаралбайт, студент чын эле сабакка катышып жатабы же катышкандай түр көрсөтүп жатабы, билүү кыйын. Онлайн сабактар убагында муну көп эле байкадык. Кээ бир студенттер микрофону менен камерасын өчүрүп коюп, башка иштер менен алек болуп, бирок сабакта отургандай түр көрсөтүшү мүмкүн.

- Жогорку окуу жайдын тарбия берүүчүлүк функциясы төмөндөйт, бул болсо студенттин социалдашуусуна – инсандык оң сапаттарынын калыптанышына бир топ кедергисин тийгизиши мүмкүн.

- Түрдүү себептер менен онлайн сабактарга катышпаган студенттерге окутуучу тарабынан мотивация берүүнүн азайышы, анткени онлайн сабакта айтылган мотив берүүчү сөздөр, аракеттер аларга жетпейт. Электрондук ресурстар аркылуу жөнөтүлгөн материалдарда түз байланыштагыдай андай сөздөрдү, баарлашууну түзүү кыйын деп ойлойбуз.

- Ар кандай интернет платформаларында иштөө, студенттердин кайтарым байланыштагы иштерин текшерүү, аларга пикир билдирүү, материалды жүктөө көп убакытты талап кылат, натыйжада окутуучу чарчайт.

- Физикалык кыймылдын аздыгы, дайыма отурган абалда иштөөгө туура келет. Ошол эле кезде көп убакыт бою компьютердин, түрдүү гаджеттерди колдонууга туура келет. Булар болсо ден-соолукка чоң зыян келтирери маалым.

- Онлайн сабакта жалпы талкууну уюштуруу, диалог тузүү татаал, студенттердин 15-20% гана ага тартылат. Калгандары ар кандай себептер менен талкууга катышышпайт. Менин пикиримде көбүнесе даярдыктын жоктугунан студенттер талкуудан качышат. Ар кандай шылтоолорду айтып, онлайн сабакка катышпай же жооп бербей коюшат.

- Студент чындап эле өз алдынча даярданып жатабы, тесттик жана башка контролдук иштерди аткарууда интернеттин даяр материалын эле жөнөтөбү, өзү жөнөтөбү, мунун көзөмөлдөө кыйын.

- Студенттин лекциялык, практикалык иштерди конспектилөөсүн көзөмөлдөө да мүмкүн эмес, конспектилөө процессинде студенттин эске тутуу, жазуу, маалыматтардын чоң агымынан башкысын бөлүп алуу жөндөмдөрү менен көндүмдөрү өсөт. Көзөмөлдүн жоктугу студентти сүйүндүрүшү мүмкүн, бош убакыт пайда болушу мүмкүн, бирок студент өзүн катуу мотивациялап, өзүн-өзү тартипке үйрөтүү, өзү менен күрөшүү зарылдыгы бар (бул көйгөй дайыма эле бар).

- Онлайн сабакты уюштурууда күтүлбөгөн учурда техникалык тоскоолдуктар: электр энергиясынын өчүшү, компьютер ж.б. каражаттардын иштен чыгышы ж.б. ушул сыяктуу көйгөйлөр жаралышы мүмкүн.

- Студенттерди командада иштөө жөндөмдөрүн калыптоонун татаалдыгы. Окутуучулар тарабынан командалык иштер уюштурулгандыгына карабастан, түз байланыштын жоктугунан, командада иштөө көйгөйү жарала тургандыгын өз башыбыздан өткөрдүк. ZOOM, Whats App тиркемелеринде уюштурулган командалык иштер байланыштын начардыгынан, студенттердин бир убакта байланышка чыга албагандыгынан, же жоопкерсиздиктен улам мүчүлүштүктөргө учураган убактар болду.

Жогоруда келтирилген аралыктан окуунун терс же болбосо жетишпеген жактарына анализ жүргүзүү менен, негизги көйгөй катары студенттер тарабынан жоопкерчиликтин аздыгын же төмөндөп кетишин белгилегибиз келет. Анткени, жакшылап баамдасак, аралыктан окуу үчүн шарттар университет, окутуучулар, ата-энелер тарабынан колдон келишинче эле түзүлдү. Университеттин жетекчилиги жана жамааты, биз белгилегендей, түрдүү системаларды иштеп чыгып, ишке киргизди. Көпчүлүк окутуучулар студенттерге жеткиликтүү болгон окуу материалдарын – лекциялык тексттерди, презентацияларды, методикалык көрсөтмөлөрдү, башка окуу материалдарын иштеп чыгып, жөнөтүшөт. Окутуучулар сабактардын эффективдүүлүгүн арттыруу жана натыйжалуулугуна жетишүү

үчүн түрдүү жаңы платформаларды өздөштүрүп, сунушташат. Ата-энелер болсо гаджеттер жана интернет байланышы менен камсыз кылганга аракет кылышат. Ошого карабастан, бир катар студенттер интернет байланышынын начардыгына, гаджеттер менен көйгөйлөр жаралгандыгына, дагы башка кайсы бир шарттын жоктугуна байланыштуу үй тапшырмаларын убагында аткара албагандыгын түшүндүрүшөт. Албетте, мындай көйгөйлөр такыр жок дегенден алыспыз. Баамыбызда кээ бир студенттер үчүн булар жөн гана шылтоо, алардын шартын текшерүүгө мүмкүнчүлүктүн жоктугунан, ушундай шылтоолорду айтуулары мүмкүн. Өз ара байланышканыбызда мындай көйгөйлөрдүн аларда жоктугун байкоого болот. Суроо туулат: билимдин натыйжалуулугуна ким кызыкдар болушу керек? Деги келечегибиз үчүн ким жоопкер? Шек жок, өзүбүз.

Ушул жерде жоопкерчилик категориясына кайрылгыбыз келет. Жаңы философиялык сөздүктө төмөндөгүдөй аныктама берилет: «адамдын белгилүү бир чечимдерди кабыл алуусу жана аракеттерди жүргүзүүсү үчүн аныктоочу негиз болгон кайсыдыр (башка) нерседен көз карандылык мамилеси. ... Жоопкерчиликтин объектиси (б.а. башка нерсе) башка адамдар, анын ичинде келечек муун, коомдук жалпылыктар, ошондой эле жаныбарлар, курчап турган чөйрө, материалдык жана социалдык, рухий баалуулуктар ж.б.лар болушу мүмкүн» [3]. Жоопкерчиликтин философиялык түшүнүгү жеке инсандын жүрүм-турум, адеп-ахлак позициясында каралып, адамдын милдет-парзды, ар-намысты, абийирди сезе билүүсүнүн канчалык даражада өнүккөндүгүнүнөн көз карандылыгын туюндурат. Жаныбарлардан айырмаланып, инсандын өз иш-аракетин уюштуруусу дайыма андалган, максаттуу түрдө ишке ашат. Азыркы илим менен технологиянын өнүккөн ааламдашуу доорунда адамдардын ортосундагы мамилелердин ыктары да кескин өзгөрүүгө учурап жатат. Ага ылайык адамдардын жоопкерчилиги да жогорулоодо. Ушундай шарттарда студенттин – келечек адистин жоопкерчилиги жөнүндөгү маселе да эң актуалдуу болуп саналат.

Студент – жетилген, өз иш-аракетине жоопкер адам. Ал өз келечеги үчүн бүгүнкү күндө белгилүү бир адистикте окууну тандап алды. Анын бүгүнкү күндөгү иш-аракетинен жеке өзүнүн эле келечеги эмес, келечектеги анын мамиле чөйрөсүндөгү инсандардын (ата-энеси, жары, балдары, коллективи ж.б.) да жашоосу, керек болсо тагдыры көз каранды болушу мүмкүн. Адам коомдук мамилелерсиз жашашы мүмкүн эмес, ал ошол коомдук мамилелер аркылуу калыптанат, жашайт, өнүгүп-өсөт. Анын шарттарын кабыл алат, ал шарттарга өзгөртүүлөрдү киргизет. Демек, адам өзүнүн эле эмес, башкалардын астында милдеттүү. Жоопкерчилик дайыма милдеттүүлүк менен коштолот. Адам жоопкер, милдеткер болуу менен, чынында көз карандылыкка дуушар болот. Студенттердин мисалында карай турган болсок, окуу процесси студенттин эркиндигинин чектелишине алып келет: ал убактысын, энергиясын жумшаганга аргасыз. Биз философияда окуп-үйрөнгөндөй, эркиндик бул андалган зарылдык. Адамзат канчалык эркиндикке умтулбасын, абсолюттук эркиндиктин болушу мүмкүн эмес. Адам обочолонуп, өзү менен өзү болуп жашай албайт. Ал коомдун экономикалык, социалдык, саясий жана рухий мамилелер чөйрөсүндө өзүн адам катары реализациялап жашайт. Ошондуктан студент дагы өзү жашап турган доордун, коомдук чөйрөнүн болмушуна ылайык калыптанып, анын талаптарын, эрежелерин аткарганга аргасыз. Бул бир жагынан анын эркиндигин чектегени менен, экинчи жагынан, тескерисинче, эркиндигин камсыздайт. Анткени эркиндик адамдын өзү тандап алган максатын орундатуу үчүн максаттуу багытталган иш-аракети. Студент келечекте белгилүү кесиптин ээси болууну максат кылган болсо, ал максатка жетүүдөгү иш-аракет – билим алуу. Татыктуу билим алуу анын келечектеги эркиндигин камсыздайт жана аны ал эркин тандап алды. Ошентип, эркиндик жоопкерчиликти талап кылат, жоопкерчилик коюлган максатка жетүүнүн аңдалышы, аны ишке ашыруунун жолун тандоо зарылдыгы. Ошондо келечек кесип ээсинин негизги милдети – тандап алган адистикти жеткиликтүү өздөштүрүү. Бирок, кейиштүүсү – бир катар студенттер аралыктан окуунун түрдүү жетишпеген жактарына шылтоолоп, ал жетишпестик жаралбаган шартта деле окуу материалдарын өздөштүрүүдөн качышат. Ошол эле кезде окутуучудан колдоону, көтөрмөлөөнү күтүшөт. Муну менен бүгүнкү күндөгү жоопкерчиликтин жоктугу келечектеги эркиндигинин, башкача айтканда,

адистикте талаптагыдай иштей албастыгын шарттайт. Анын мындан башка да көптөгөн терс натыйжалары болушу мүмкүн. Алсак, бүгүнкү күндөгү коомубузда башкы көйгөй болуп жаткан коррупциянын бир себеби да билимсиздик, жоопкерсиздик деп эсептейбиз. Биздин университеттен алган билимибиз, көндүмдөрүбүз же болбосо жоопкерсиздиктин кесепетинен болгон билимсиздигибиз өзүбүздүн жеке жашообузга эле эмес, биз жашаган коомго, келечек муундардын жашоосуна өз кедергисин тийгизбей койбойт. Чыныгы кесипкөйлүк – терең жоопкерчиликтин натыйжасы. Жоопкерчилик баарынан мурда адамдын адеп-ахлактык сапаты. Ал Мекендин, ата-эненин, үй-бүлөнүн, келечек муундун астында жоопкерчилик менен коштолот. Ошондуктан, бүгүнкү студент максаттарын терең анализдеп, өзү жана коомчулуктун астында жоопкерлигин аңдап-түшүнүшү керек. Бүгүнкү ааламдашуунун шартындагы коммуникациянын, техника менен технологиянын өнүгүшүнүн өтө ыкчамдыгы инсандын жоопкерчилигине жогорку талаптарды коет. Немец философу Ханс Йонастын пикири боюнча “акылдуу адамдын” ордуна “жоопкерчиликтүү адам” келиши шарт [4]. Автордун пикири менен макул болуп, чындыгында бүгүнкү күндүн адамына адамзат тарыхындагы бүткүл доорлорго салыштырмалуу чоң жоопкерчилик жүктөлгөндүгүн белгилегибиз келет.

Канткенде да биз, адамдар, күтүлбөгөн кырдаалдардын пайда болушун туура кабылдашыбыз зарыл. Аралыктан окуунун күнгөй-тескейине карабастан, анын реалдуулук экенине баш ийбей коё албайбыз. Тандоо ар бирибиздин колубузга, каалабасак, окубай деле койсок болот. Бирок турмуштук зарылдык, келечекте өз ордубузду табуу максаты бизден көп эмгекти, аракетти талап кылат. Жашоо дайыма күрөш: биринчиден, өзүбүздүн жалкоолугубуз, эрксиздигибиз ж.б. кырдаалдар менен күрөшүүгө туура келет. Өз күчүбүзгө ишенип, алдыга бийик максаттарды коюп, билимге умтулалы! Адамдар жаныбарлардан айырмаланып, өмүр бою окуп-үйрөнүүгө муктаж. “Билимсиздик бардык жамандыктардын энеси, билимсиз адам тике тура албаган бош капка же согушта колдонулган добулбаска окшош, анын үнү катуу чыгат, бирок ичи бош болот[5].

Билим – күч, энергия, жолубузду жарык кылган нур!

Колдонулган булактардын тизмеси:

1. Стриженко А.А. Онлайн-образование: теория и практика. //Экономика. Профессия. Бизнес. Раздел 2. Педагогические науки: профессиональное образование. – 2016. – С. 75-79.
2. Основные итоги цифровизации ОшГУ. Электронный ресурс: https://www.oshsu.kg/news/new/?lg=1&id_parent=99&id2=15578
3. Новая философская энциклопедия. М.: Мысль, 2010. Т. 3. 696 с.
4. Йонас Х. Принцип ответственности. М.: Айрис-Пресс, 2004. 480 с.
5. Ибраев М. Биз эмнеге муктажбыз? – Бишкек, 2020. – 224 б.